

KÉKI BÉLA
(1907–1993)

Kéki Béláról szólva egy gazdag életútról kell számot adnunk, mely csaknem az egész huszadik századot átfogta. E pálya fordulatai, újrakezdései híven tükrözik egy huszadik századi magyar értelmiségi sorsát, akire katonazubbonyt is kényszerített a kor s akinek újra és újra a könyvek világa adott menedéket s egyszerűsmind életcél. Változatos élete során nem lehetett számára könnyű megőrizni az optimizmust és a derűs életszemléletet. Mégis valamennyien, akik ismertük, tanúsíthatjuk, hogy késő öregségében is az a nyitottság, az élet dolgaihoz való pozitív hozzáállás jellemezte, mely az emberi szellem teljesítményeinek, az élet szépségeinek lelkesült szeretetéből táplálkozott. Igazi közvetítő volt, aki az általa megismertet azonnal tovább akarta adni, szóval és írással tanítani, hatni akart. Humanista volt és szolgálni, használni akaró értelmiségi, nem harcos típus, hanem kiegyenlítő, békíteni vágyó ember.

Kéki Béla 1907. december 30-án született Erdélyben, Petrozsényben. Gyulafehérvári, majd marosvásárhelyi középiskolás éve alatt intenzív zenei képzésben is részesült, de végül mégis a bölcséleti tudományok felé fordult. Ösztöndíjjal, mint magyar–francia–román szakos hallgató kezdte meg tanulmányait a budapesti egyetemen 1926-ban. Egy év után azonban bizonyossá vált, hogy Magyarországon szerzett diplomáját nem tudja Romániában elismertetni, ezért hazatért s a kolozsvári egyetemen folytatta tanulmányait. Könyvtárosi pályája korán indult: György Lajos irodalomtörténész, a kolozsvári piaristák ún. Lyceumi könyvtárának igazgatója már harmadéves korában maga mellé

vette gyakornoknak. A tehetséges ifjút György Lajos irodalmi lapok szerkesztésébe is bevonta. Így történt, hogy egyetemi tanulmányai végeztével Kéki Béla nem a tanári, hanem az érdeklődésének, képességének jobban megfelelő újságírói, szerkesztői pályát választotta. Ekkor kapcsolódik be a harmincas évek Erdélyének pezsgő szellemi életébe, cikkek, elsősorban színi- és zenekritikák százait írja, szerkeszti Kolozsvár két rangos folyóiratát, a *Pásztortűz*-et és a *Hírel*-t. Írásaival küzd azért, hogy Bartók és Kodály alkotásait Erdélyben is értsék és elismerjék. Kapcsolatba kerül a kor nagy erdélyi íróival, szellemi vezetőivel. 1937-ben részt vesz a Vásárhelyi Találkozón, a fiatal erdélyi értelmiség e fontos seregszemléjén.

Amikor a bécsi döntés következtében Erdély egy része visszakerül az anyaországhoz, Kéki Béla – saját kérésére – 1940 őszén állát kap a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban. A hírlapírásnak azonban továbbra sem mond búcsút: 1941-től a kolozsvári *Ellenzék* színi- és zenekritikusa. A háború alatti évek tevékenységét azonban meg-megszakítja egy-egy katonai behívó, majd a hadifogság zárja le a pálya első szakaszát. A háború utáni Kéki Béla nem tért vissza Erdélybe, Budapesten maradt s 1946. március 22-től a Széchényi Könyvtár munkatársa lett.

A pályának ezen a pontján Kéki Béla lemondott a hírlapírásról és az irodalmi életben való közszereplésről s végérvényesen a könyvtárosi hivatás mellett kötelezte el magát. A Széchényi Könyvtárban kezdetben a katalogizáló osztályon foglalkoztatták s vezette az adrema üzemet. Elmélyítette ismereteit választott hivatásának szakirodalmában s rövid időn belül mind elméletileg, mind gyakorlatilag felkészült könyvtárossá vált. Ennek, valamint korán felismert jó szervező képességének köszönhető, hogy az akkori főigazgató, Varjas Béla mellett 1949. május 10-én főigazgató-helyettesi megbízást kapott, melyet 1950. március 14-én követett a hivatalos kinevezés. Az elsősorban irodalomtörténész Varjas Béla mellett Kéki Béla a gyakorlati könyvtári munkát vállalta. Ez irányú működéséhez számos olyan intézkedés fűződik, melyek alapvető fontosságúak voltak az intézmény életében. Ő létesített először folyóirat-olvasótermet a Széchényi Könyvtárban, tőle származik a nemzeti könyvtermés kétpéldányos gyűjtésének gondolata muzeális és használati sorozattal. Bővítette a könyvtár vasállványzatos raktártermeit, racionalizálta a raktári jelzetrendszert, bevezetett a folyóiratok kardex-rendszerű nyilvántartását. 1952. június elsején áthelyezéssel került a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárába, ahol előbb az olvasószolgálati osztály vezetője, majd 1957-től 1968-as nyugdíjba meneteléig a könyvtár főigazgató-helyettese. A műegyetemi könyvtárban korszerűsítette az olvasó- és tájékoztató szolgálatot, bővítette a könyvtár gyűjtőkörét, nagy súlyt helyezett a folyóirat-gyűjtemény kiegészítésére és feldolgozására.

Könyvtárosi működésének mintegy két évtizede alatt Kéki Béla egyik meghatározó személyisége lett a hazai könyvtári életnek. Működése rendkívül sokoldalú volt. Mint az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtárépítési és berendezési szakbizottságának elnöke, számos szakvélemény kiala-

kításában vett részt, többek között a nemzeti könyvtár várbeli elhelyezésével kapcsolatban is. Már korán bekapcsolódott a könyvtárosképzésbe: az ELTE Könyvtártudományi tanszékén, majd később a Pedagógiai Főiskola könyvtáros szakán hosszú éveken át tanította az egyetemes és magyar könyv- és könyvtárostörténetet. Később továbbképző és ismeretterjesztő előadások százain ismertette meg hallgatóit a művelődéstörténet e fontos szakterületével. Kiváló előadó volt, lebilincselően érdekes előadásai nagy népszerűségnek örvendtek. Elmondhatjuk, hogy generációkat nevelt szakterületének ismeretére és szeretetére. Kutatói tevékenységében is elsősorban a történeti stúdiumokra összpontosított, számos ez irányú cikke, tanulmánya jelent meg a szaklapokban és a könyvtári évkönyvekben. Érdekelte a könyvművészet, foglalkoztatták a modern könyv megjelenésének stílusirányzatai. Nem véletlen, hogy hosszú éveken keresztül tagja volt a Szép Könyv díjának bíráló bizottságában. Legmaradandóbb műve mégis írástörténete, mely ma már nélkülözhetetlen kézikönyv s számos felsőoktatási intézetben tankönyvként használják. E könyvnek három magyar (1971, 1975, 1996), két német (1976, 1978) és egy cseh nyelvű kiadása volt (1984). Posztumusz műveként jelent meg *A latin nyomdabetűk rajzának fejlődése Gutenberg óta* c. munkája. Kéki Béla írásaiban az tükröződött, amit életében is a legtöbbször becsült: az igaz és világos gondolat, a racionális szerkesztés, a szép stílus, az arányos szerkezet. Mint zenében, esztétikában és képzőművészetben jártas egyén, a leírt és nyomtatott szóban is a szépséget, a harmóniát, a ritmust kereste és találta meg. Megvolt az a ritka képessége, hogy írásaiban a közérthetőséget, az érdekességet a tudományos pontossággal és szakszerűséggel párosítsa.

Szólnunk kell Kéki Béláról, mint lelkes és népszerű közéleti emberről, akinek szeretetreméltó egyénisége, kapcsolatteremtő képessége nagy szerepet játszott a könyvtáros szakma közösségi formáinak kialakításában. Az 1955-ben újjászerveződő Magyar Könyvtárosok Egyesületének (akkori nevén: Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Körének) első titkára, majd hosszú időn keresztül elnökségi tagja volt. Tőle származik az egyesületi vándorgyűlések bevezetésének gondolata, mely közösségi forma azóta a hazai könyvtáros társadalom egyik legfontosabb fórumává fejlődött. Ő volt megalapítója és első elnöke az MKE keretében működött Könyv- és Könyvtártörténeti Bizottságnak.

Kéki Bélától elválaszthatatlan volt a szülőföldre iránti szeretet. Mint minden Erdélyből elszakadt embernek, neki is egy életen át viselt terhe volt ennek a meggyötört földnek minden gondja és öröme. Fiatalsága lendületét, sokoldalú tájékozottságának számos írását adta ennek a szellemi közösségnek s tőle távol is, mindig reá gondolt aggódó szeretettel. Családi kötelék, sok-sok barát és emlék kötötte a Királyhágón túli tájhoz, amelyet csak elhagyni lehet, elfeledni soha.

Kéki Bélára, az emberre, nehéz megindultság nélkül emlékezni. Nehéz, mert semmi sem állt tőle távolabb, mint a halál és az elmúlás gondolata. Szerette és élvezte az életet, tevékeny volt, eleven érdeklődésű, nyitott személyiség. Szerette a baráti társaságot, anekdotázó kedve ilyenkor elemében volt. Hosszú

élete során rengeteg embert ismert, mindenkire és mindenre emlékezett. Örök kár, hogy emlékeinek színes szöttejét nem hagyta ránk, nem írta meg emlékiratait.

Kéki Bélát nem kényeztette el kitüntetései a hatalom. Igazán büszke társadalmi kitüntetései voltak: a Magyar Könyvtárosok Egyesületéért emlékéremre és a Tudományos és Ismeretterjesztő Társulat aranykoszorús jelvényére. Élete utolsó hónapjaiban kapta meg végül a megérdemelt állami elismerést, 85. születésnapja alkalmából a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti keresztjét.

Kéki Bélával a két háború közötti Erdély szellemi életének utolsó élő tanúja s a háború utáni könyvtárügy első évtizedeinek egyik meghatározó képviselője távozott.

Emlékét tisztelettel és szeretettel őrizzük.

Somkuti Gabriella